

Dubrovačka Republika: Međunarodnopravni subjektivitet i diplomatski i konzularni odnosi

UDK: 327.8(497.5 Dubrovnik)(091)
341.21(497.5 Dubrovnik)(091)

Sažetak

Cilj ovog rada bio je u kratkim crtama opisati diplomatske i konzularne odnose Dubrovačke Republike sa pojedinim tadašnjim svjetskim silama te objasniti elemente koji su Dubrovačku Republiku činili istinskim subjektom međunarodnog prava. Ukazano je na paralelni razvitak pomorske trgovine i konzularne službe i važnost pravodobnog informiranja. Dubrovačka vlada je dosta pozornosti poklanjala samom ceremonijalu te je tretirala strane diplomatske predstavnike prema njihovoj važnosti za Republiku. Ponegdje su prikazani zanimljivi diplomatski trikovi kojima su se služili dubrovački diplomatski predstavnici kad su urgirali na europskim prijestolnicama za opstanak same Republike i održivost dubrovačke trgovine.

Ključne riječi: Dubrovačka Republika, subjekt međunarodnog prava, diplomatski i konzularni odnosi, pomorska trgovina, konzularno pravo

1. Uvod

Opće je poznato je da za bolje i potpunije razumijevanje naroda treba poznavati njegovu povijest. Mnoštvo naših znanstvenika i uglednika bavilo se proučavanjem povijesti hrvatskoga naroda, a jedan dio njih odlučio se posvetiti istraživanju dubrovačkog naslijeđa, baštine i kulture stare stoljećima. Ono što čini interesantnom upravo dubrovačku povijest jest – dubrovačka diplomacija. Dubrovčani su od davnina poznavali umijeće dobre retorike, diplomatskih vještina i ophođenja sa strancima zbog kojeg je Dubrovačka Republika, iako površinom malena, a obrambeno nejaka, trajala gotovo 5. stoljeća.

Kada imate u bližem i daljem okruženju jake i moćne države (poput nekadašnjeg Osmanskog carstva, Mletačke Republike, Francuske, Španjolske, Svete Stolice, Engleske, Austrije itd...) koje se služe silom da bi ostvarile svoje naume jer im alternativa ne treba, morate upotrijebiti sav svoj intelekt i moć uvjeravanja kako bi uspješno plovili između suprotstavljenih religijskih i svjetovnih težnji, istovremeno zadovoljavajući svoje i njihove interese, a ne zamjerajući se nikome.

Dubrovčani su znali koliko je bitno ostaviti svoje privatne interese po strani, a snagu usmjeriti na zadovoljavanje javnih interesa. *Obliti privatorum publica curate* - maksima

uklesana na Knežev dvor predstavljala je jedno od glavnih načela kojima se vodila stara dubrovačka vlada.

Premda Republika Hrvatska kao takva postoji formalno tek od 1991. godine, ona svoju povijest baštini još od 7. stoljeća, a s ponosom možemo reći da najraniji začeci hrvatske diplomacije sežu u vrijeme Dubrovačke republike.

Suvremena vanjska politika Republike Hrvatske puno toga duguje srednjovjekovnoj diplomaciji, posebno diplomaciji Dubrovačke Republike koja je bila organizirana, institucionalizirana i tehnički razvijena.¹ Bogato iskustvo dubrovačkog Senata o međunarodnim političkim odnosima, dubrovački mentalitet i metode rada biti će od koristi svim sadašnjim i budućim generacijama koje će istraživati korijene hrvatske diplomacije ili primjenjivati pojedine tehnike u vanjskoj politici.²

Kako Berković naglašava, neupitno je da je kulturna i diplomatsko – politička baština Dubrovačke Republike bila značajan čimbenik u procesu integracije hrvatske nacije, koji je uslijedio u 19. i 20. st., kao poveznica u naporima za uspostavom suvremene hrvatske države.³

Cij ovog rada je dokazati kako je Republika uistinu bila međunarodni subjekt i kako su je stari Dubrovčani stoljećima mudro čuvali bez primjene sile zahvaljujući „urođenim“ diplomatskim vještinama. Opisati ću odnose Dubrovčana s pojedinim drugim državama, važnost konzularne funkcije, dobre obaviještenosti i pravovremenog informiranja. Ponegdje ću se dotaknuti zanimljivosti vezanih uz poznate dubrovačke poklisare koji su urgirali za opstanak Republike u najcrnijim razdobljima, slijedeći precizne naputke Senata koji je u svakom svom potezu pažljivo promišljao.

Proučavanje i razumijevanje prošlosti može nam pomoći u približavanju Republike Hrvatske zapadnom svijetu kojem toliko težimo i etabliranju Republike Hrvatske kao male, ali diplomatski mudre države koja u komunikaciji sa svojim jačim susjedima te cijelom Europom i svijetom zna izboriti najbolje za sebe.

2. Dubrovačka Republika u međunarodnim odnosima

2.1. Odnosi Dubrovačke Republike s Otomanskim carstvom

Dubrovačka Republika je gotovo od samog nastajanja imala bliske odnose sa Otomanskim carstvom i brižno ih održavala kroz stoljeća. Već sredinom 15. stoljeća Dubrovnik radi stjecanja zaštite te očuvanja mira i slobode trgovine pristaje na redovno plaćanje danka (harača) Osmanlijama. U početku je iznos danka bio tek 1.500 zlatnih dukata, no danak je povišen na 10.000 dukata 1472. godine, odnosno na 12.500 dukata 1478. g., što je postalo normom u idućim razdobljima.⁴

Premda je od Mehmeda Osvajača Republika izgubila svoju unosnu tranzitnu trgovinu srebra, taj gubitak nadoknadila je proširivanjem trgovine diljem Balkana i dobivanjem monopola u svojoj tradicionalnoj ulozi izvoznika robe – kože, vune i voska u Italiju.⁵

¹ Ibler, Vladimir, *Koliko vrijedi međunarodno pravo?*, Diplomatska akademija Ministarstva vanjskih poslova i europskih integracija Republike Hrvatske, Zagreb, 2006., str. 477.

² *Ibidem*

³ Berković, Svjetlan, *Vanjska politika Dubrovačke Republike (primjer međunarodne suradnje i diplomatske vještine)*, Politička misao, god. 46, br. 4, 2009., str. 205.

⁴ Inalcik, Halil, *Dubrovnik i Otomansko Carstvo*, u: Zbornik Diplomatske akademije, Međunarodni simpozij "Diplomacija Dubrovačke Republike", Diplomatska akademija Ministarstva vanjskih poslova Republike Hrvatske, Zagreb, br. 3 – posebno izdanje, 1998., str. 114, 115.

⁵ *Ibidem*, str. 114.

Tijekom 16. stoljeća uvoz koji se odvijao u Dubrovniku namijenjen kupcima na Balkanu, sastojao se uglavnom od jeftinog engleskog kerseya,⁶ kupljenog u Anconi i na talijanskim sajmovima.⁷

Zaštita Dubrovnika i njegova nemjerljiva vrijednost za Otomansko Carstvo očitovala se između ostalog na primjeru naredbe sultana koji je 1472. godine izdao opću naredbu kadijama Rumelije, propisujući da Dubrovčani, kao podanici koji plaćaju danak, moraju biti zaštićeni kao i drugi nemuslimani.⁸

Sultan nije bio naklonjen pljačkama Dubrovnika od strane turskih gusara pa je izdavao stroge naredbe za povratak zarobljenih ljudi i imovine.⁹

Nije Dubrovnik bio samo sjecištem trgovine zapada i istoka, već i izvorom obavijesti pa je tako opskrbljivao bitnim podacima kako Otomansko Carstvo, tako i kršćanski svijet. Dubrovčani su Turcima prenijeli znanje o zapadnim tehnologijama, ponajprije o topništvu i brodogradnji.¹⁰

Upravo se kroz dva rata Svete lige protiv Turaka pokazala mudrost dubrovačke diplomacije, kojoj je bilo važno da se formalno ne veže ni za jednu stranu, kako ne bi izgubila naklonost nijedne velike sile i time ugrozila sigurnost Republike – u pogledu trgovine i samog opstanka.

Nakon što je prvi put sklopljen savez zvan Sveta liga 1538. godine, koji su predvodile zemlje kršćanskog svijeta, Mlečani su u nekoliko navrata pokušali uvući Dubrovnik u rat protiv Turaka, ali i prikazati Dubrovnik kao izdajnika, najprije iz bojazni da se neutralni Dubrovnik ne obogati trgovinom sa zaraćenima, a potom – potajno priželjkujući pad Republike – uvjeravanjem Svete lige u špijunske aktivnosti Dubrovnika u korist Turaka.

Jedino oružje koje je Dubrovnik ikad imao, a to je moć uvjeravanja dubrovačkih poklisara, iskorišteno je za potez dominikanca Klementa Ranjine koji je uspio objasniti papi nužnost dubrovačke trgovine sa Otomanskim carstvom i prekida iste ukoliko bi Dubrovnik stao uz Svetu ligu te u konačnici navlačenje turskog bijesa i paljbe na Dubrovnik. Papa je pokazao razumijevanje, pa tako i austrijski car Karlo V. kojem su Dubrovčani predložili otimanje njihovih brodova kako bi se mogli pred Turcima pravdati da nisu dobrovoljno pojačali mornaricu Svete lige.

Kad su konačno uskladili interese sa Svetom ligom, Dubrovčani su morali i Turke udobrovoljiti. Marin Getaldić i Šiško Gučetić imali su težak zadatak: Dubrovnik nikako nije mogao dati na raspolaganje 50 brodova Turcima, pa su sultanu objasnili kako se 25 brodova nalazi između Engleske, Krete i Roda zbog državnih poslova, da je jedan dio brodova prestar za korištenje, ali da će zato opozvati sve brodove iz španjolskih voda.¹¹ Sultan je prihvatio iznijeto.

Manje od trideset godina kasnije, Dubrovčani su bili spremni za još jedno nesigurno razdoblje. Zato su poduzeli sve što je bilo u njihovoj moći da prođu pošteđeni u još jednom ratu Svete lige protiv Turaka. Poslali su izaslanstvo u Carigrad i izvukli se od isporuke brodova i prekida trgovinskih odnosa s kršćanskim zemljama tražeći od sultana protuuslugu u obliku plodnih djelova Hercegovine i smanjenja harača te obnove trgovinskih povlastica što sultan dakako nije prihvatio pa je dubrovačka taktika uspjela.

⁶ Vrsta grube vunene tkanine koja je bilavažan sastavni dio tekstilne trgovine srednjovjekovne Engleske. Ime potječe iz kersey pređe iz sela Kersey u Suffolk-u.

⁷ Inalcik, Halil, Dubrovnik i Otomansko Carstvo, *op. cit.* (bilj. 4.), str. 115.

⁸ *Ibidem*

⁹ *Ibidem*

¹⁰ *Ibidem*

¹¹ Krasić, Stjepan, Dubrovačka Republika i diplomatsko umijeće čuvanja neutralnosti u međunarodnim sukobima, u: Zbornik Diplomatske akademije, Međunarodni simpozij "Diplomacija Dubrovačke Republike", Diplomatska akademija Ministarstva vanjskih poslova Republike Hrvatske, Zagreb, br. 3 – posebno izdanje, 1998., str. 87.

No trebalo je ugušiti argumentima nove Mletačke aspiracije prema Dubrovniku. Frano Gundulić je tako otišao novom papi s posebnim zadatkom - objasniti papi kako Mlečani opet spletkare protiv Republike i da Republika neće opstati ukoliko ne zadrži svoju neutralnost. Papino obećanje pomoći samo je nakratko smirilo Republiku. Gundulić je uskoro ponovo tražio zaštitu kod pape nakon što je saznao za čvrstu odluku Mletaka da zauzmu Dubrovnik. Papa se zauzeo za neutralnost Dubrovnika, što je razbjesnulo Mlečane koji su počastili Dubrovnik još gorim uvredama nego prije, ali su ipak ispoštovali papinu odluku. Gundulić je objasnio Papi Mletačke namjere i njihovo širenje krivih informacija o turskom zauzimanju Dubrovnika kao da je to samo pripremanje javnog mijenja da se opravda vlastito osvajanje dubrovačke države.¹² Možemo zamisliti kako je moćno zvučao Gundulićev govor dok je završavao audijenciju kod Pape uvjeravajući potonjeg kako u slučaju da se ne bi mogli oduprijeti turskoj sili, Dubrovčani bi radije spalili svoj grad nego ga predali Turcima i naselili se na nekom drugom mjestu.¹³

Dubrovčani nisu stali na tome već su zamolili papu da ih preporuči španjolskom kralju Filipu II., da učini sve ne bi li njegova ratna mornarica onemogućila mletačke planove.¹⁴ Mlečani su nastaviti kovati planove protiv Dubrovnika nastojeći ga uvući u rat, prvenstveno preko teksta ugovora o budućem vojnom savezu. Frano Gundulić je opet dobio papinu blagonaklonost, a ni opunomoćeni izaslanik Filipa II. nije se protivio formulaciji prema kojoj Dubrovnik zadržava neutralnost i izbjegava štetu u predstojećem ratu. Mletački poslanik Soriano, naravno, nije bio sretan s postignutim pa je pokušao bar malo izmijeniti tekst da bi Dubrovnik, u slučaju prihvaćanja izmijenjenog teksta, pred cijelim katoličkim svijetom priznao da je špijunsko leglo u službi Turaka, a obećanjem da će snositi dio troškova Svete lige navukao bi na sebe gnjev Turaka.¹⁵

Papina zaštita ni ovdje nije izostala. Soriano je još nekoliko puta pokušao okaljati ugled Dubrovnika, a Gundulić je nastavio nizati uspjehe argumentiranim raskrinkavanjem mletačkih kleveta i konačno, tajnim obećanjem Papi da će staviti na raspolaganje saveznicima 30 brodova.¹⁶

Srećom, ti isti brodovi su ostali u pričuvi. Dubrovnik je nakon završetka rata bio jedan od glavnih središta razmjene zarobljenika, a dubrovački trgovci vrlo aktivni u traženju ratnih zarobljenika i pružanju usluga u njihovu oslobađanju.¹⁷

U doba velikih kriza rađaju se i veliki ljudi, pa su tako veliki Dubrovčani poput Ranjine, Getaldića, Gučetića te Frana Gundulića (oca Ivana Gundulića - autora „Osmana“) pokazali što znači ljubav prema gradu – državi uspješno odradivši posao izaslanika i pokazavši nevjerojatnu vještinu uvjeravanja. Ovo je samo crtica iz diplomatske povijesti koja nam može poslužiti kao primjer diplomatskih vještina starog Dubrovnika.

2.2. Dubrovačka Republika kao vječiti rival Mletačke Republike

Pitanje koje se često postavlja pri proučavanju dubrovačke bogate kulturne i diplomatske povijesti jest – čemu takav jal i zavist Mletaka prema Republici? Kako to da su baš oni, od svih velikih i moćnih država u periodu od 14. - 19. st., bili najviše ogorčeni na malu državicu?

¹² *Ibidem*, str. 90.

¹³ F.GONDOLU, n. dj. str. 63 – 65; B.CVJETKOVIĆ, n. dj. str. LI - LII, Krasić, Stjepan, Dubrovačka Republika i diplomatsko umijeće čuvanja neutralnosti u međunarodnim sukobima, *op.cit.* (bilj. 11), str. 90.

¹⁴ *Ibidem*, str. 91.

¹⁵ *Ibidem*, str. 92.

¹⁶ *Ibidem*, str. 93.

¹⁷ *Ibidem*

Sjetimo se da je Dubrovnik još prije 1358. godine uživao znatan stupanj autonomije pod mletačkom vlašću, no Mleci su ipak bili ti koji su postavljali dubrovačkog kneza, zahtijevali prigodne doprinose za vojne pothvate te nametali iritantna ograničenja dubrovačkoj pomorskoj trgovini.¹⁸

Dubrovnici su tijekom ugarsko – mletačkih neprijateljstava nalazili uobičajene izgovore za nepružanje pomoći Mlecima potihom se nadajući mletačkom srozavanju, no taktički potvrđujući svoju odanost Mlecima izražavanjem žaljenja zbog gubitka Zadra.¹⁹ Konačno je Ugarska pokazala svoju snagu protjerivanjem Mlečana iz Dalmacije 1358. godine.²⁰

Mletačka Republika je dugi niz godina polagala suvereno pravo na Jadran no rastom snage Engleske, Francuske i dr. sila izvan Jadrana, to su (Mleci) postajali agresivniji i ljubomorniji glede svojega položaja na Jadranu pa je Republika bivala pogođena konstantnim pljačkama i napadima s njihove strane.²¹

Dubrovnik je bio svojevrsna zapreka ekspanzionističkim planovima Mlečana, pa je dubrovačka vlada stalno upozoravala svoje poslanike na Porti da budno paze kako Mlečani preko svojih turskih doušnika ne bi saznali što ona (Republika) u svojim odnosima, kako sa zapadnim tako i istočnim susjedima, namjerava učiniti.²²

No imali su Mlečani i razloga za bojazan - znali su da, ako itko slučajno sazna za njihove spletke sa Turcima protiv kršćanskih vladara kao i za tajne planove saveznika Svete lige protiv Turaka – bit će to prvi Dubrovčani.

Zato su više puta predlagali Svetoj ligi uplitanje Dubrovnika u rat ili zauzimanje Dubrovnika pod izgovorom zaštite od Turaka.

Na bilo kakvu diplomatsku ignorantnost Dubrovnika, odgovarali su prosvjedima i prijetnjama. Ilustracije radi, spomenimo primjer kad je jedan njihov kapetan tražio da, prilikom prolaska ispod dubrovačkih zidina bude pozdravljen topovskom salvom kao da se radi o podložničkom gradu.²³

Voljeli su izmišljati i događaje poput onog o kugi u dubrovačkom kraju, želeći da dubrovačkim brodovima i trgovcima budu zatvorena vrata svih tržnica i luka u Sredozemlju.²⁴

Mlečani nisu prezali ni pred čim; koristili su spletke, prijetnje, ucjene i sve čega su se u danom trenutku dosjetili kako bi osujetili Dubrovčane u širenju trgovine i bogaćenju Republike. Najviše od svega su htjeli i nadali se propasti Dubrovnika, no povijest je ispisala neke druge stranice. Naime, punih devet godina prije propasti Dubrovačke Republike propala je Mletačka.

Dubrovnici su zato i u odnosima s mnogo jačim, opasnijim i neposrednijim neprijateljima igrali na kartu mudrosti, pa je Republika njihovoj agresivnosti suprotstavila svoju miroljubivu politiku, njihovoj sili razum i razbor, a njihovim spletkama diplomaciju.²⁵

¹⁸ Harris, Robin, *Diplomacija i moć u velikom razdoblju Dubrovnika*, u: Zbornik Diplomatske akademije, Međunarodni simpozij "Diplomacija Dubrovačke Republike", Diplomatska akademija Ministarstva vanjskih poslova Republike Hrvatske, Zagreb, br. 3 – posebno izdanje, 1998., str. 45.

¹⁹ *Ibidem*

²⁰ *Ibidem*

²¹ *Ibidem*, str. 47.

²² Krasić, Stjepan, *Dubrovačka Republika i diplomatsko umijeće čuvanja neutralnosti u međunarodnim sukobima*, *op.cit.* (bilj. 11), str. 78.

²³ *Ibidem*, str. 78, 79.

²⁴ *Ibidem*, str. 79.

²⁵ *Ibidem*

2.3. Odnosi Francuske i Dubrovnika od kraja 15. st. do početka 19. st.

Nakon što je krajem 15. stoljeća Dubrovnik dobio ispravu francuskog kralja Charlesa VIII, kojom mu je omogućena potpuno slobodna trgovina po svima zemljama Francuske, slijedilo je otvaranje francuskog konzulata u Dubrovniku. Cijelo vrijeme do konačnog pada Dubrovačke Republike, izuzev perioda groznog potresa koji je zadesio Dubrovnik u 17. st., Francuska je imala konzula u Republici, većinom stranca ili Dubrovčanina. Posljednji francuski konzul koji je služio u Republici ipak je bio Francuz, stanoviti Desrivaux. Služio je za vrijeme Louisa XVI., kada su odnosi između dviju država bili poboljšani, no ipak su postojale tenzije i sporovi oko dubrovačkog carinskog sustava i dubrovačke trgovine pod zaštitom Otomanskog carstva koja je smetala Francuzima. Desrivaux je ostao zapamćen u dubrovačkoj povijesti jer je predložio svojoj vladi da sklopi trgovački ugovor s Dubrovnikom koji bi bio pogodan za Francusku, no nakon što je doznao da Dubrovčani ne žele sklopiti ugovor, tumačeći to nepovjerenjem Dubrovčana prema strancima naročito nakon katastrofalnog potresa 1667., nastavio je ustrajati na potpisivanju pa je svojoj vladi predlagao čak i da demonstrira silu.²⁶

Ipak se na pregovorima s Francuzima, koje su za Dubrovčane vodili opat Niccoli i nećak Francesco Favi, dok ih je neslužbeno pratio Ruđer Bošković, došlo do zaključka da Francuska treba priznati pravo suvereniteta Dubrovačke Republike ako želi osigurati trgovinu Francuza u tom dijelu Jadrana pa je ugovor konačno potpisan i time određena prava Francuza u Dubrovniku i Dubrovčana u Francuskoj.²⁷

Problemi za Dubrovnik počeli su se nazirati u nijansama tek 1797. godine. Venecijin „pad“ poremetio je ravnotežu u Jadranu. Kontraadmiral Breuys je prilikom vizite dubrovačkom otoku zajamčio u ime Napoleona nezavisnost Dubrovniku pa premda je Senat poručio kako se nada da im neće trebati zaštita Francuske budući da već uživaju zaštitu Visoke Porte, svejedno je Republika o tom jamstvu obavijestila svijet.²⁸ Iduća nevolja pojavila se u momentu kad su Francuzi zatražili zajam od Dubrovnika s prijetnjom da će im bombardirati grad i uspostaviti novu revolucionarnu vladu.²⁹ Zajam su Dubrovčani uspjeli smanjiti, ali nikad nisu primili povratak cijelog zajma.

Nakon što je u Francuskoj na vlast državnim udarom došao Napoleon Bonaparte, ni on nije oklijevao pred zahtjevima upućenim Dubrovniku. Senat je igrao pametno i više puta čestitao Bonaparteu i to prvi put kad je proglašen nasljednim carem Francuza. Čestitka je potom upućena nakon francuskog osvajanja posjeda Mletačke Republike i još jednom, nakon sklopljenog mira između dvojice careva (austrijskog i francuskog). Međutim, na ovu posljednju Senat nije dobio odgovor od Francuske.

Dubrovnik je uskoro saznao da Francuzi namjeravaju vojskom preko Dubrovnika do Boke kotorske pa je hitno odreagirao slanjem dvojice svojih senatora na pregovore s francuskim generalom. Imali su čvrste napatke: najprije trebaju čestitati generalu što dolazi u njihove krajeve, izraziti veselje Republike što će sada iz bliza moći uživati u njihovoj moćnoj zaštiti, pronaći priliku za razgovor o prolazu njegovih trupa i to morem jer su kopneni puto-

²⁶ Čučić, Vesna, *Diplomatski odnosi Dubrovačke republike i Francuske pred kraj Republike*, u: *Zbornik Diplomatske akademije, Međunarodni simpozij "Diplomacija Dubrovačke Republike"*, Diplomatska akademija Ministarstva vanjskih poslova Republike Hrvatske, Zagreb, br. 3 – posebno izdanje, 1998., str. 154, 155.

²⁷ Lujo Vojnović, *La Monarchie française dans l'Adriatique, Histoire des relations de la France avec la République de Raguse (1667 – 1789)*, Paris, 1917., 212-214, Čučić, Vesna, *Diplomatski odnosi Dubrovačke Republike i Francuske pred kraj Republike*, *op.cit.* (bilj. 26), str. 156.

²⁸ *Acta consilii rogatorum*, 18. st., sv. 204, fol. 145, Lujo Vojnović, *Pad Dubrovnika I*, Zagreb, 1908., 25 - 28, Čučić, Vesna, *Diplomatski odnosi Dubrovačke Republike i Francuske pred kraj Republike*, *op.cit.* (bilj. 26), str. 158.

²⁹ Čučić, Vesna, *Diplomatski odnosi Dubrovačke Republike i Francuske pred kraj Republike*, *op.cit.* (bilj. 26), str. 159.

vi vrlo loši, a cijelo područje nije dobro opskrbljeno hranom te u detalje obrazložiti morską rutu koju mu preporučuju.³⁰ Senat je čak odlučio ponuditi i sinu francuskog konzula Desri-vauxa poklon u novcima ako nagovori generala da prođu morem. Počele su stizati prijetnje od strane Rusa, koji su bili spremni zauzeti dubrovačko područje ukoliko Dubrovčani puste Francuze do Boke Kotorske. Dubrovački poslanici Baseljčić i Zlatarić pokušavali su spriječiti prolazak Francuza uvjeravanjem njihovog generala da će u slučaju prolaska, Rusi i Crnogorci zauzeti dubrovački teritorij na što general Molitor zatražio zajam. Senat je na sjednici odobrio zajam, ali svojim poslanicima naredio da naprave sve što je u njihovoj moći kako bi odgovorili stanovitog generala od zajma, posebno ističući kako je državna blagajna prazna, podsjećajući ga kako je prvobitno tražio niži zajam i u konačnici da dogovore plaćanje u više obroka sa što dužim vremenskim razmacima te u mjenicama.³¹ I tako su postigli kod francuskog generala niži zajam i plaćanje u mjenicama.

Napoleon u stvari nikad nije prestao razmišljati o Dubrovniku, a obzirom da on u svojim osvajačkim pohodima nikog nije štedio, bilo je samo pitanje vremena kad će se sva njegova pažnja usmjeriti na Dubrovnik. Unatoč tome što su njegov ministri i on poštovali činjenicu da dubrovačka država postoji stotinama godina, nisu smatrali da ima i dalje budućnost, a svakako su htjeli preduhitriti Ruse i zauzeti Dubrovnik prije nego što oni to učine.

Valja imati na umu da nisu, de facto, Francuzi najodgovorniji za propast Republike, a svakako nisu odgovorni sami Dubrovčani i njihova vlada. Otkriće Amerike, preusmjeravanje trgovine na drugu stranu svijeta, žestoke i rapidne izmjene na europskom tlu – sve je to prouzrokovalo jednu novu klimu u svjetskom poretku u kojoj više nije bilo mjesta za jednu malu grad – državu. Francuska ju je samo službeno dokinula.

I u ovom presjeku dubrovačko – francuskih odnosa uočili smo diplomatske trikove dubrovačkih izaslanika koji su posve pripravní išli na pregovore sa suprotnom stranom, držeći se čvrsto uputa Senata. Imali su više verzija pripremljenih odgovora, pa ukoliko prvi odgovor ne prođe, prelazilo se na drugi i tako redom, uporno objašnjavajući protivnicima razloge za svaki i ne posustajući dok ne dođu do rješenja problema.

Izaslanstvo je znalo u svakom momentu koliko je bitna njihova uloga za opstanak Republike i koliko podrobno izvješće će morati podnijeti Senatu; o uspjehu u izvršenju zadatka ili neuspjehu.

Mislim da bi se pojedine taktike danas mogle primijeniti u diplomatskom svijetu i da je upravo zato važno proučavanje dubrovačke diplomacije, kako pri zauzimanju za interese Republike Hrvatske u Europskoj uniji, tako i u bilateralnim ili multilateralnim pregovorima.

3. Međunarodnopravni subjektivitet Dubrovačke Republike

Pitanje koje najviše muči i zabavlja autore koji pišu o pravnom uređenju Republike jest – što je Republika zapravo bila? Grad – država? Vazalna država? Potčinjena država? Suverena država? Tributarna država?

Postoji mogućnost da će je svatko od njih pokušati prikazati na svoj način i za to naći dovoljno argumenata ne bi li čitatelja uvjerio u istinitost napisanog.

No hajdemo naprije definirati državu. To je zajednica koja na određenom području djeluje u obliku najviše organizacije pravnog poretka, i pritom nije podložna nijednoj drugoj organizaciji.³²

³⁰ *Ibidem*, str. 163.

³¹ *Ibidem*, str. 165.

³² Andrassy et al., Međunarodno pravo 1, Školska knjiga, Zagreb, 2010., str. 81.

Pravila međunarodnog prava određuju koje su činjenice bitne za nastanak države pa se tako zahtijeva određeno područje, stanovništvo i organizacija vlasti neovisna o drugoj državi.³³ Države funkcioniraju preko svojih organa koji djelovanjem izazivaju određene međunarodnopravne posljedice u ime države.³⁴ Bitno je da postoji organizirana vlast u zemlji koja u međunarodnim odnosima djeluje isključivo i neovisno o bilo kojoj drugoj vlasti.³⁵

Pogledajmo ustroj Dubrovačke Republike koja je bila aristokratska republika i imala kneza kao nominalno vrhovno tijelo vlasti.³⁶ Knez doduše nije imao neku faktičnu vlast te se pokoravao odlukama vlade.³⁷ Postojala je *Narodna skupština* kao skup svih građana grada koja je davala pristanak na zakone donešene od vlastele dok njene ovlasti nije preuzelo *Veliko vijeće* – skup vlastele koje je biralo kneza i imalo odlučujuću nadležnost do pojave *Senata* ili *Vijeća umoljenih* – kolektivnog tijela vlasti.³⁸

Senat je s vremenom postao vladom Republike i ostao do samog pada Republike.³⁹ Odlučivao je o vanjskoj i unutarnjoj politici Republike, usmjeravao rad diplomatskih i konzularnih predstavnika preko instrukcija te kontrolirao njihovo djelovanje u inozemstvu.

Iznalaženju najboljih rješenja za svako pitanje ili problem prethodile su dugotrajne rasprave i kritičko razmatranje izvještaja koje je dobivao od svoje diplomatske i konzularne mreže.⁴⁰ Senat je određivao senatore koji su imali dužnost uprave i nadzora nad pojedinim poslovima te je vodio korespondenciju kako sa stranim vladarima i predstavnicima, tako i sa dubrovačkim predstavnicima u inozemstvu.⁴¹

Malo vijeće je provodilo odluke najprije Velikog vijeća, potom Senata, a njegovo tajništvo bilo je kanal kroz koji je prolazila sva prepiska pa je osim izvršnog tijela bilo i tehničko – administrativno tijelo.⁴²

Najmlađi član Malog vijeća fingirao je kao ministar vanjskih poslova i redovno komunicirao sa stranim predstavnicima akreditiranim u Republici.

Malo vijeće je vršilo i sudsku vlast (prema Statutu iz 1272. godine) sve do sredine 15. stoljeća kad se uspostavljaju posebni sudovi.⁴³ Postojao je sud za građanske predmete i sud za kaznene predmete, a pomorski sporovi mogli su se voditi i kod arbitražnih sudova.⁴⁴ Republika je poznavala kaznu zatvora, tjelesno kažnjavanje, izgon s dubrovačkog područja, oduzimanje dubrovačkog državljanstva, novčano kažnjavanje, kazne za manje prijestupe, no najokrutnije kazne su bile one smrtnog ishoda: vješanje, odsijecanje glave ili spaljivanje.⁴⁵ Sankcije za vlastelu su ipak imale blaži karakter te su za njih su postojali posebni zatvori.

³³ *Ibidem*

³⁴ Andrassy et al., Međunarodno pravo 2, Školska knjiga, Zagreb, 2012., str. 1, 2.

³⁵ Andrassy et al., Međunarodno pravo 1, *op.cit.* (bilj. 32), str. 81.

³⁶ Berković, Svjetlan, Vanjska politika Dubrovačke Republike (primjer međunarodne suradnje i diplomatske vještine), *op.cit.* (bilj. 3), str. 207.

³⁷ Krizman, Bogdan, O dubrovačkoj diplomaciji, Školska knjiga, Zagreb, 1951., str. 28.

³⁸ Berković, Svjetlan, Vanjska politika Dubrovačke Republike (primjer međunarodne suradnje i diplomatske vještine), *op.cit.* (bilj. 3), str. 207, 208.

³⁹ *Ibidem*

⁴⁰ Ibler, Vladimir, Ibler, Vladimir, Međunarodnopravni subjektivitet i vanjskopolitička nezavisnost Dubrovačke republike, u: Zbornik Diplomatske akademije, Međunarodni simpozij "Diplomacija Dubrovačke Republike", Diplomatska akademija Ministarstva vanjskih poslova Republike Hrvatske, Zagreb, br. 3 – posebno izdanje, 1998., str. 58.

⁴¹ Krizman, Bogdan, O dubrovačkoj diplomaciji, *op.cit.* (bilj. 37), str. 29.

⁴² Berković, Svjetlan, Vanjska politika Dubrovačke Republike (primjer međunarodne suradnje i diplomatske vještine), *op.cit.* (bilj. 3), str. 207, 208.

⁴³ Berković, Svjetlan, Diplomacija Dubrovačke Republike, Urban Media d.o.o., Zagreb, 2009., str. 54, 55.

⁴⁴ *Ibidem*

⁴⁵ *Ibidem*

Dubrovački Statut je taksativno navodio slučajeve u kojima se postupak pokretao *ex officio*, no u praksi je sud pokretao postupke po službenoj dužnosti i mimo tih slučajeva.⁴⁶ Građane se stimuliralo da podnesu kaznenu prijavu obećanjem o polovici globe ili nekoj većoj nagradi te im se jamčilo da njihovo ime neće nigdje biti navedeno.⁴⁷ Za razliku od talijanskih srednjovjekovnih gradova, u Dubrovniku se većina kaznenih postupaka pokretala upravo na navedeni način – oštećenikovom tužbom.⁴⁸

Od ostalih tijela državne vlasti, postojali su *proveditori* ili *čuvari pravde* koji su nadzirali zakonitost rada državnih tijela, a na sjednicama Senata ili Velikog vijeća mogli su se protiviti odlukama za koje su smatrali da nisu u skladu sa zakonodavstvom i pravdom u Republici.⁴⁹

Trojica *sindika* (povjerenika) djelovala su kao posebno kontrolno tijelo sa zadaćom nadziranja rada lokalnih državnih službi, knežija i kapetanija; izlazili bi na teren i saslušavali pritužbe stanovništva na rad lokalnih vlasti.⁵⁰

Postojali su *zduri* koji su objavljivali akte vlasti i presude te su kao vrsta posrednika u provedbi vlasti nad podanicima predvodili vojnike prigodom uhićenja i izvršavanja tjelesnih kazni.⁵¹

Otkad su vlastela sredinom 15. stoljeća definitivno učvrstila vlast u Dubrovniku, konstrukcija vlasteoske državnice s društveno – ekonomskim temeljima ostala je očuvana do samog kraja Republike.⁵²

Republika je vodila miroljubivu politiku bez osvajačkih pretenzija. Dobro utvrđene zidine su stoljećima odvrćale potencijalne napadače. Vojni ustroj se sastojao od vojnika plaćenika –*barabanata* – regrutiranih iz drugih hrvatskih područja, *soldata* – također vojnika plaćenika iz redova Dubrovčana te *bombardiera* – pripadnika topništva regrutiranih iz redova obrtnika.⁵³

Postojao je poseban monetarni sustav u Republici. Cijelo svoje vrijeme postojanja Republika je kovala vlastiti novac, a Senat je već 1461. donio propise o radu kovnice i omjerima plemenitih kovina.⁵⁴

Kao još jedan dokaz neovisnosti i suverenosti Republike, spomenimo zastavu koja se postavljala na važnim mjestima na području Republike, zgradama diplomatskih i konzularnih predstavništava u inozemstvu i dubrovačkim brodovima.⁵⁵ Od drugih amblema postojao je pečat, grb i Orlandov stup.

Znači, Republika je očigledno imala precizan unutarnji ustroj čije se sastavnice nisu suviše mijenjale kroz stoljeća izuzev sve naglašenije uloge Senata te gubitka na važnosti Narodne skupštine i Velikog vijeća.

Što se tiče vanjskopolitičkog suvereniteta, on se ogledao u njezinoj samostalnosti u odlučivanju u odnosima s drugim državama: Republika je priznavala druge države, skla-

⁴⁶ Lonza, Nella, Tužba, osveta, nagodba: modeli reagiranja na zločin u srednjovjekovnom Dubrovniku, *Anali Dubrovnik* 40, 2002., str. 69.

⁴⁷ *Ibidem*, str. 71.

⁴⁸ *Ibidem*, str. 102.

⁴⁹ Berković, Svjetlan, *Diplomacija Dubrovačke Republike*, *op.cit.* (bilj. 42), str. 51.

⁵⁰ *Ibidem*, str. 52.

⁵¹ *Ibidem*

⁵² Krizman, Bogdan, O dubrovačkoj diplomaciji, *op.cit.* (bilj. 37), str. 26.

⁵³ Berković, Svjetlan, *Diplomacija Dubrovačke Republike*, *op.cit.* (bilj. 42), str. 58.

⁵⁴ *Ibidem*, str. 60.

⁵⁵ *Ibidem*, str. 62, 63.

pala međunarodne ugovore, upostavljala i održavala diplomatske i konzularne odnose, imenovala i slala svoje diplomatske i konzularne predstavnike te primala strane.⁵⁶

Političko vodstvo Republike, knez i članovi Velikog vijeća, Malog vijeća i Vijeća umoljenih (Senata) odgovorno su vodili vanjsku politiku, svjesni njene uloge u opstanku i prosperitetu Republike.⁵⁷

Gledajući stanovništvo u Republici, njegova brojka je varirala između 25.000 do 90.000, a u samom centru grada od 4.000 do 7.000 tijekom stoljeća.⁵⁸ Ispod vlastele i građana bio je puk u kojem je postojala razlika između tri sloja – gradska sirotinja, slobodni seljaci na otocima i kmetovi na vlasteoskim imanjima.⁵⁹

Granice Republike su se također mijenjale kroz stoljeća. Dubrovčani su svoj teritorij proširivali kupnjom i darivanjem.⁶⁰ Još je rano u srednjem vijeku cilj vanjske politike dubrovačke komune bio teritorijalno se proširiti, što iz sigurnosnih razloga, što iz strateških.⁶¹ Jezgra dubrovačkog teritorija najprije je bila sam grad opasan zidinama, ali, već se u polovici 13. st. dubrovačkoj komuni pripojilo Lastovo, u 14. st. Ston, Mljet, brdo iznad Župe, Šumet, Rijeka dubrovačka te Primorje, te u 15. st. Konavle, čime je Republika zaokružila svoj teritorij dobivši konačne granice.⁶² Granice su se mijenjale kroz stoljeća, a posljedice Požarevačkog mira osjete se i danas, obzirom da je jedinstvena obala Gornje i Donje Dalmacije od tada prekinuta tako da dio teritorija od Neuma do Kleka sada pripada Federaciji BiH, dok je izlaz Turske u Sutorinskom zaljevu od 1947. ponovno u sklopu s Crnom Gorom, pa na tom području BiH više nema izlaza na more.⁶³

Sad kad smo utvrdili iskonski međunarodnopravni subjektivitet Dubrovačke Republike, pokrivši tri najbitnija faktora – stanovništvo, teritorij i neovisnu vlast, valjalo bi objasniti zašto je pojedini autori smatraju vazalnom državom.

Vazalitet je srednjovjekovni oblik ovisnosti privremenog karaktera za vrijeme kojeg vazalna država postupno stječe neovisnost prema državi sizerenu.⁶⁴ Republika nije postepeno stjecala neovisnost prema nikome.

Točno je da je plaćala danak, tzv. harač Turcima, ali na taj način je čuvala mir na svojim prostorima u isto vrijeme dobivajući ekskluzivno pravo trgovanja po najudaljenijim krajevima Otomanskog carstva, što je bila velika privilegija u ono doba.

Nadalje, vazalna država ne može slati ni primati poslanike, a Republika je to činila, najprije s izvanrednim poslanicima (posebno poklisarima „harača“), konzulima te u konačnici redovnim poslanicima. Sizeren ima pravo na vođenje vanjskih poslova zavisne države, ali ni po ovoj točki ne možemo naći primjer u povijesti Republike.⁶⁵

⁵⁶ Berković, Svetlan, Vanjska politika Dubrovačke Republike (primjer međunarodne suradnje i diplomatske vještine), *op.cit.* (bilj. 3), str. 204.

⁵⁷ Ibler, Vladimir, Ibler, Vladimir, Međunarodnopravni subjektivitet i vanjskopolitička nezavisnost Dubrovačke Republike, *op.cit.* (bilj. 39), str. 52.

⁵⁸ Berković, Svetlan, Vanjska politika Dubrovačke Republike (primjer međunarodne suradnje i diplomatske vještine), *op.cit.* (bilj. 3), str. 205, 206.

⁵⁹ Krizman, Bogdan, O dubrovačkoj diplomaciji, *op.cit.* (bilj. 37), str. 23.

⁶⁰ Mustać, Ivan, Granice Dubrovačke Republike, u: Zbornik Diplomatske akademije, Međunarodni simpozij "Diplomacija Dubrovačke Republike", Diplomatska akademija Ministarstva vanjskih poslova Republike Hrvatske, Zagreb, br. 3 – posebno izdanje, 1998., str. 63.

⁶¹ Prlender, Ivica, Diplomacija Dubrovačke Republike: Dosezi umijeća, u: Zbornik Diplomatske akademije, Simpozij "Hrvatska srednjovjekovna diplomacija", Diplomatska akademija Ministarstva vanjskih poslova Republike Hrvatske, Zagreb, god. 4, br. 2, 1999., str. 187.1

⁶² Mustać, Ivan, Granice Dubrovačke Republike, *op.cit.* (bilj. 59), str. 63, 64.

⁶³ *Ibidem*, str. 67.

⁶⁴ Andrassy et al., Međunarodno pravo 1, *op.cit.* (bilj. 32), str. 134. Sizeren je u feudalizmu, najviši senior, gospodar zavisnih vazala; u međunarodnom pravu, država koja ima suverenitet nad drugom polusuverenom državom, *op.a.*

⁶⁵ *Ibidem*

Premda je Republika vodila računa o politici drugih zemalja, potezima stranih vladara i svemu što se događa izvan njenog teritorija nijedna strana država nije odlučivala o sudbini Republike umjesto dubrovačke vlade. Na zakonodavne i izvršne organe Republike nisu bili vršeni pritisci zbog kojih bi njena stvarna nezavisnost bila dovedena u pitanje.⁶⁶

Ibler je u svojem radu istaknuo kako neupućene mogu zavarati razni pojmovi poput harača ili darova i navesti ih da opišu Republiku kao školski primjer vazalne ili tributarne države.⁶⁷ Navesti ću nekoliko crtica koje će nam zorno ilustrirati suverenost jedne male države i njen subjektivitet:

- Republika sama usmjerava svoju vanjskotrgovačku politiku,
- Republika sama odlučuje o davanju ili uskrati azila,
- Republika sama odlučuje o svom obrambenom sustavu i
- Republika odlučuje s kojim će međunarodnopravnim subjektom održavati odnose i kakve.⁶⁸

U konačnici, Republiku su odista priznavale gotovo sve tadašnje svjetske sile, od Ugarske, Otomanskog carstva, Austrije, Francuske, Španjolske, Rusije i mnogih drugih, s iznimkom Mletačke Republike koja je to učinila tek pred svoju propast.⁶⁹

Imajmo na umu da i danas same države priznaju činjenicu postojanja njihove međuzavisnosti te da apsolutna suverenost ne može postojati, niti međunarodna zajednica može tolerirati potpunu nezavisnost.⁷⁰ Države – članice unutar međunarodne zajednice nisu u toj zajednici integrirane u jednu kategoriju višeg stupnja nego što je to država sama, a veze koje postoje u toj zajednici neprestano su izvrgnute kidanju.⁷¹ Međunarodna zajednica ni danas ne raspolaže faktičnom ni pravnom mogućnošću da uređuje sve moguće situacije koje proizlaze iz odnosa članica zajednice.⁷²

4. Umijeće diplomacije i prikupljanja informacija

Riječ „*diplomacija*“ grčkog je korijena i označuje vještinu, spretnost, okretnost i snalžljivost u međudržavnim odnosima, dok s druge strane označava državne organe, odnosno organe diplomatske službe.⁷³

Već sam na nekoliko mjesta spomenula poznatu dubrovačku diplomaciju. Pogledajmo sad može li se stvarno Dubrovačka Republika dičiti svojom diplomacijom ili je ostala na razini učestalo korištene fraze bez pokrića.

Dubrovačka Republika je u svoje vrijeme imala znamenite ljude poput: Frana Gundulića, Marina Getaldića, Stjepana Gradić, Ruđera Boškovića, Marina Gučetića, konzula Kirička, Francesca Favija i još mnogo drugih koji su u raznoraznim opasnostima za Republiku iskazali vrsno diplomatsko umijeće, urgirali i posredovali na stranim dvorima, slali izvješća i informacije Republici te nebrojeno puta spasili sam opstanak Republike.

Svi dubrovački diplomatski predstavnici i konzuli, djelovali su po strogim uputama Senata koje bi Senat temeljito načinio i raspravio prije samog imenovanja izaslanika. Upute

⁶⁶ Ibler, Vladimir, Međunarodnopravni subjektivitet i vanjskopolitička nezavisnost Dubrovačke Republike, *op.cit.* (bilj. 39), str. 54.

⁶⁷ *Ibidem*, str. 55.

⁶⁸ *Ibidem*, str. 55, 56.

⁶⁹ Ibler, Vladimir, Međunarodnopravni subjektivitet i vanjskopolitička nezavisnost Dubrovačke republike, *op.cit.* (bilj. 39), str. 53.

⁷⁰ *Ibidem*

⁷¹ Ibler, Vladimir, Međunarodna zajednica, Politička misao, god. 4, br. 4, 1967., str. 675.

⁷² *Ibidem*

⁷³ Krizman, Bogdan, O dubrovačkoj diplomaciji, *op.cit.* (bilj. 37), str. 7.

su bile precizne i konkretne, ponegdje ostavljajući izaslaniku mogućnost da se vodi intuicijom i zapaženjem (ukoliko dane okolnosti tako nalažu).

Osim redovnog slanja izvješća tijekom njihova boravka u inozemstvu, diplomatski predstavnici (samo izvanredni) podnosili su i završna izvješća.⁷⁴

Neposredno nakon velikog potresa koji je zadesio Republiku 1667. godine, Stjepan Gradić je odradio vrlo bitan zadatak kod Svete stolice gdje je zamolio papu za pomoć, ponovno ga podsjećajući na važnost Dubrovnika kao zadnje točke katoličkog svijeta te upozoravajući ga na zlu kob koja prijete Dubrovniku posebno sad kad je najranjiviji, a to su s jedne strane Mleci, a s druge Turci. U isto vrijeme Dubrovčani su zbog straha od turskog zaposjedanja, poslali Marina Gučetića u Sarajevo da taktički uvjeri bosanskog pašu u jaku obranu Dubrovnika, pretvarajući se pritom da misle na mletački napad.⁷⁵

Dubrovačka diplomacija je uspjela okončati krizu izazvanu konavoskom bunom pred sam kraj 18. st., u kojoj se mobiliziralo gotovo cijelo konavosko područje. Pobunjenici su tražili potporu austrijskog generala Bradyja, a Senat je preko konzula Fridrika Kirika odmah krenuo u kontraakciju. Obavješćavanjem Beča, Carigrada i Petrograda te uplitanjem grofa d'Ayale (dubrovačkog predstavnika u Beču), Senat je izazvao pravi mali diplomatski kaos. Nakon što je o odobrenju pomoći Josipa II. obaviješten Carigrad, a dubrovački senatori i Kiriko počeli dezinformirati javnost o austrijskim pripremama za napad, Visoka Porta se uzburkala i zauzela za očuvanje suvereniteta Republike.⁷⁶ Senat se vješto opravdao pred bijesnim Josipom II., pozivajući se na krivnju svog predstavnika Kirika, ali istovremeno podsjećajući Austriju na suradnju njihovog generala sa pobunjenicima te izvlačeći se na moguće krive zaključke Visoke porte.⁷⁷ Pobuna je kasnije ugašena izglasavanjem zajma austrijskom generalu radi ishođenja zabrane pristupa pobunjenika i konačnim slamanjem sve manjeg broja istih. Senatu je ostalo da zahvali svim državama upletenim u diplomatsku aferu koju je izazvao, opet ne ostajući dužan nikome i ponovo pokazujući koliko složeni i zapleteni scenarij može napisati.

Mnogi pisci proglašavaju Dubrovnik svojevrsnim centrom informacija. Upravo su se s krajnjeg juga današnje Hrvatske slale obavijesti zapadu o zbivanjima u Turskoj, kao što su se Otomanskom carstvu davale informacije o intencijama zapadnog, kršćanskog svijeta. Za Republiku su vjerno prikupljali podatke i obavijesti njeni građani; prvenstveno *ad hoc* poklisari, redoviti poklisari, konzuli, razni uglednici koji su boravili ili živjeli u inozemstvu, dubrovački trgovci pa čak i špijuni, korespondenti i pouzdanci situirani u svim važnijim europskim gradovima. Kao dodatan izvor informacija služili su časopisi i novine, a prvi koji je započeo s tom praksom bio je Ruđer Bošković.⁷⁸

Malo višeće je bilo kanal kroz koji su kolale informacije i prepiska, a u njegovom tajništvu kombinirale su se tajne šifre. Dubrovački kuriri su također imali obvezu podnošenja izvješća Senatu, a bili su poznati po svojoj brzini i organizaciji, pa su nekad čak nosili poštu i stranim predstavnicima. Diplomatska pošta se slala i brodovima, čiji su kapetani u slučaju opasnosti morali istu baciti u more.⁷⁹ Bilo je bitno da brodovi ne nose ništa drugo osim

⁷⁴ Zubčević, Irena, Načini komunikacije i izvori informacija u diplomaciji Dubrovačke republike, u: Zbornik Diplomatske akademije, Međunarodni simpozij "Diplomacija Dubrovačke Republike", Diplomatska akademija Ministarstva vanjskih poslova Republike Hrvatske, Zagreb, br. 3 – posebno izdanje, 1998., str. 239.

⁷⁵ Prlender, Ivica, Internacionalizacija krize u praksi diplomatske službe Dubrovačke Republike u dva primjera, u: Zbornik Diplomatske akademije, Međunarodni simpozij "Diplomacija Dubrovačke Republike", Diplomatska akademija Ministarstva vanjskih poslova Republike Hrvatske, Zagreb, br. 3 – posebno izdanje, 1998., str. 220, 221.

⁷⁶ *Ibidem*, str. 228, 229.

⁷⁷ *Ibidem*

⁷⁸ J.Radonić, spomenuto djelo str. 487 prema Mitiću, spomenuto djelo str. 171, Zubčević, Irena, Načini komunikacije i izvori informacija u diplomaciji Dubrovačke republike, *op.cit.* (bilj. 73), str. 239.

⁷⁹ Zubčević, Irena, Načini komunikacije i izvori informacija u diplomaciji Dubrovačke republike, *op.cit.* (bilj. 73), str. 242.

diplomatske pošte i najosnovnijih stvari za posadu.⁸⁰ Ilustracije radi, navest ću nekoliko Berkovićevih primjera diplomatskih pravila u Republici koji pokazuju napredno razmišljanje dubrovačke vlade:

- Malo vijeće donosi zaključak 1304. godine o izboru poklisara kojeg treba uputiti banu Mladenu u Bosnu za dobro i na korist trgovaca i čitavog grada Dubrovnika,
- Osoba koja obavlja državnu službu u gradu može biti izabrana u drugu službu, s tim da odabere koju će od njih obavljati,
- Poklisari u misijama 1358. godine dobivaju blagajnika koji vodi uplate i isplate misije; 1363. godine poklisarima se u instrukciji propisuje zabrana povratka u Grad bez prethodnog dopuštenja Senata,
- Ako osoba izabrana u misiju odbije izbor, mora platiti globu u gotovini, a ako ne plati – prognat će se na Mljet ili u Ston (1366. godine),
- Poklisari ne smiju za sebe ili za druge učiniti išta što prelazi okvir dane instrukcije (1406.g.),
- U misiju se ne smiju birati vlastiti rođaci (1418. g.),
- 1468. godine se propisuje da poklisari darove stečene u misiji ne smiju zadržati za sebe, osim namirnica,
- Odredba iz 1477. godine kaže da poklisar i blagajnik po povratku iz misije moraju prisegnuti da novac namijenjen misiji nisu potrošili u druge svrhe,
- Prije podjela razrješnica poklisarima, svaki vijećnik ima pravo iznijeti primjedbu ako smatra da instrukcije (dane poklisarima prije polaska) nisu pravilno ili u potpunosti izvršene,
- Kako bi spriječio podjele, Senat radi reformu 1763. po kojoj se izbor poklisara od tada pa nadalje obavlja dijelom biranjem, a dijelom ždrijebom.⁸¹

I za kraj ovog dijela spomenimo još instrukciju koju danas rado navode pisci koji se bave temom Republike, a u kojoj Senat naređuje poklisarima da ukoliko ne pomognu svi ostali argumenti, i plaćući mole španjolskog cara za ispunjenje njihove zamolbe.⁸²

5. Diplomatski predstavnici Dubrovačke Republike i ceremonijal

Dubrovnik je najprije imao izvanredne poklisare koje je upućivao u zemlje na određeno vrijeme, ako je dubrovačka vlada to smatrala potrebnim. Najvažniji su bili *poklisari harača* koji su se javili sredinom 15. stoljeća. Nosili su danak Turcima čija je visina godinama varirala, a zauzvrat su od Turaka dobivali pravo trgovanja po Otomanskom carstvu.

U uputama (instrukcijama) poklisarima harača Senat je detaljno navodio koga sve moraju posjetiti i što sve imaju obaviti po dolasku u Carigrad, pa čak i kojima poklonima moraju pridobiti naklonost tamošnjih uglednika.

Postojao je posebno precizan ceremonijal kojim se ispraćao poklisar i njegova pratnja. Po dolasku u Carigrad, najprije bi se sreli s dubrovačkim konzulom i zatražili audijenciju kod velikog vezira kojem bi predali vjerodajnicu; potom bi posjećivali druge uglednike poklanjajući im darove e da bi u konačnici bili primljeni kod sultana.⁸³

⁸⁰ *Ibidem*

⁸¹ Berković, Svetlan, Glavna obilježja diplomacije Dubrovačke Republike, u: Zbornik Diplomatske akademije, Međunarodni simpozij "Diplomacija Dubrovačke Republike", Diplomatska akademija Ministarstva vanjskih poslova Republike Hrvatske, Zagreb, br. 3 – posebno izdanje, 1998., str. 27 – 29.

⁸² *Ibidem*

⁸³ *Ibidem*, str. 20.

Vjerodajnice su se sastavljale prema kičenoj šabloni u kojoj bi knez i vijećnici iskazivali da će poklisar imati osobitu čast predati je u svojstvu diplomatskog predstavnika Republike i da mole naslovljenu osobu da dobrohotno primi poklisara, sasluša ga i pokloni punu vjeru onome što izlaže u ime Republike.⁸⁴

Poklisari su dobivali reaktivitet prije povratka, a prije samog ulaska u grad morali su provesti 30 dana u karanteni.⁸⁵ Izvanredni poklisari su podnosili usmeni i pismeni završni izvještaj koji se tajno čuvao te su bili obvezni na predaju svih dokumenata vezanih uz misiju.⁸⁶

Senat je davao razrješnicu poklisarima ako je misija prošla po očekivanju. Poklisari nisu dobivali materijalne nagrade jer je Senat bio štedljiv, jedino usmene pohvale. No često se događalo da im Senat odobri prodaju određene količine soli, koju su onda prodavali posredstvom trgovaca. U slučaju nezadovoljavajuće obavljene misije, Senat je pokretao istragu i znao je kazniti poklisare novčanom globom ili zatvorom.

Tajnici misija poklisara harača zvali su se dragomani i bili su vrlo važni članovi misije jer su igrali ulogu prevoditelja u korespondenciji između Porte u Carigradu i dubrovačkih predstavnika. Republika je školovala *mladiće jezika* koji su turski učili u Dubrovniku i Osmanskom Carstvu.

Senat je po strogim pravilima odobrovao putni račun pa su neodobrene troškove misije snosili sami poklisari, a krajem 18. stoljeća donio je i pravilnik o obračunu troškova poklisara.⁸⁷

Stalne diplomatske predstavnike Dubrovnik je uveo u 17. stoljeću, a u 18. stoljeću poznaje rang opunomoćenika ministra, otpravnika poslova i agenta te tajnika misije. Stalni predstavnici nisu morali podnijeti završni izvještaj.

Dubrovnik je puno pozornosti poklanjao samom ceremonijalu, o čemu svjedoče dvije knjige propisa o ceremonijalu iz 18. stoljeća. *Ceremoniale* je sistematiziran niz primjera, obrazaca i presedana kojim su se služile državne institucije u brojnim svečanostima, vjerskim blagdanima, procesijama, festi Sv. Vlaha i drugim prigodama u javnom dubrovačkom životu.⁸⁸ Lonza je svrstala odjeljke o ceremonijalu u pet cjelina; prva cjelina posvećena je ceremonijalu poslanstva na Portu, druga postupanju dubrovačke vlade prema stranim državicima koji prolaze dubrovačkim teritorijem, treća se odnosi na situacije kad turski dužnosnici prođu kroz teritorij Republike ili dođu u sam Grad, četvrta na protokol prema stranim predstavnicima, konzulima i napuljskom guverneru oružja dok peta sačinjava niz obrazaca službenih pisama Republike.⁸⁹

U današnjem svijetu protokol zauzima vrlo bitno mjesto u susretima državnih predstavnika, a vidimo da je tako bilo i nekada. Dubrovnik je posebno njegovao svoj način ophođenja prema stranim predstavnicima bilo kroz pismenu ili usmenu formu, a uvijek se pazilo na uljudnost i pristojnost, istovremeno rangirajući predstavnike prema važnosti za Republiku

Dubrovačanima je bilo jasno kako je ceremonijal kanal kroz koji se mogu upućivati vrlo suptilne i prodorne poruke.⁹⁰

⁸⁴ *Ibidem*, str. 24.

⁸⁵ *Ibidem*, str. 21.

⁸⁶ *Ibidem*, str. 25.

⁸⁷ *Ibidem*, str. 25, 26.

⁸⁸ Lonza, Nella, O Dubrovačkom ceremonijalu, u: Zbornik Diplomatske akademije, Međunarodni simpozij "Diplomacija Dubrovačke Republike", Diplomatska akademija Ministarstva vanjskih poslova Republike Hrvatske, Zagreb, br. 3 – posebno izdanje, 1998., str. 170.

⁸⁹ *Ibidem*, str. 170, 171.

⁹⁰ *Ibidem*, str. 175.

6. Konzularna dužnost i uređenje pomorske trgovine

Dubrovačka trgovina morskim putem na Mediteranu počela se razvijati krajem 14. stoljeća. Možemo se pohvaliti da već sredinom 16. stoljeća Republika veličinom i kvalitetom svoje trgovačka mornarice dostiže svjetsku razinu i broji prosječno 170 do 200 brodova za jadransku i oceansku plovidbu ukupne nosivosti oko 25.000 kola te se grade sve veći solidno građeni trgovački jedrenjaci tipa karake, nave i poglavito galijuna.⁹¹

Dubrovački brodovi plovili su po svim važnijim lukama Mediterana (Francuska, Portugal, Španjolska, Italija, Sicilija itd.) pa čak i oceana (Indija).

Tako je svojedobno francuski konzul Lemaire, premda nije bio naklonjen Republici (Republika ga je prozvala *personam non grata!*), priznao kako Dubrovnik trguje s mnogo vještine i talenta, a da je more pokriveno dubrovačkim brodovima i barjak Sv. Vlaha primljen i tražen u svima djelovima svijeta.⁹²

Krajem 16. stoljeća smanjuje se trgovina po Mediteranu kao posljedica mijenjanja odnosa snaga na Mediteranu i tendencije prebacivanja pomorsko – trgovačkih puteva na ocean, što se nastavlja tijekom 17. stoljeća, kad dubrovačka trgovačka mornarica suzuje svoju djelatnost pretežito na Jadran, južnu Italiju i Jonsko more, a na zapadu još održava veze sa Španjolskom.⁹³ Krajnjim gospodarskim naporom i lucidnom umješnošću svoje diplomacije, koja je pravodobno uočila sve veći interes Austrije na Jadranu, Dubrovačka je Republika spasila svoju neovisnost i obnovila krajem 17. st. trgovačke pozicije.⁹⁴

Zanimljiv je podatak da se osobit porast pomorsko – trgovačkog prometa bilježio upravo zadnjih desetak godina prije pada Republike, u doba velikog prometa žitom iz Crnog mora i Levanta prema zapadnom Mediteranu.⁹⁵

Sama pomorska trgovina Republike ne bi bila moguća u takvom obujmu da se usporo s njom nije razvijala konzularna dužnost. Tako se prvi konzuli – suci pojavljuju u srednjem vijeku, da bi potom izgubili sudačku funkciju s pojavom konzula – mora te konzula preko mora koji su štitili interese trgovaca pred stranim vlastima, pomagali kapetanima dubrovačkih brodova i unaprjeđivali trgovinu.⁹⁶

Dubrovnik ima svoje prve konzule u zaleđu Bosne i Srbije u drugoj polovici 13. stoljeća, a krajem 14. stoljeća prve konzule na Siciliji. U 15. stoljeću konzularni uredi procvjetali su diljem Italije, pa nije na odmet spomenuti kako u drugoj polovici 16. stoljeća samo na zapadnom Mediteranu Dubrovnik ima 44 konzulata (najviše u Italiji, Španjolskoj, Francuskoj), od kojih su najvažniji - onaj u Napulju zbog veze sa španjolskim kraljem, a i ostalim zapadnim konzulatima, zatim u Anconi, koji se nikad nije ugasio jer je preko luke Ancona išla sva trgovina balkanske robe prema talijanskim gradovima te u Messini jer je ova luka bila važna prijelazna točka pomorske trgovine iz zapadnog u istočni Mediteran.⁹⁷

Senat propisuje pravila vezana za konzularni posao, pa tako doznajemo da konzula bira Senat većinom glasova na neodređeno vrijeme posebnim dekretom. Usporedimo li poslove koji su nekadašnji konzuli Dubrovačke Republike obavljali, poput: upravno –

⁹¹ Kisić, Anica, Uloga dubrovačkih konzulata u pomorsko – trgovačkoj djelatnosti Dubrovačke Republike, u: Zbornik Diplomatske akademije, Međunarodni simpozij "Diplomacija Dubrovačke Republike", Diplomatska akademija Ministarstva vanjskih poslova Republike Hrvatske, Zagreb, br. 3 – posebno izdanje, 1998., str. 328.

⁹² Krizman, Bogdan, O Dubrovačkoj diplomaciji, *op.cit.* (bilj. 37), str. 17, 19.

⁹³ Kisić, Anica, Uloga dubrovačkih konzulata u pomorsko – trgovačkoj djelatnosti Dubrovačke Republike, *op.cit.* (bilj. 89), str. 328.

⁹⁴ *Ibidem*

⁹⁵ *Ibidem*, str. 329.

⁹⁶ Krizman, Bogdan, O dubrovačkoj diplomaciji, *op.cit.* (bilj. 37), str. 130.

⁹⁷ Kisić, Anica, Uloga dubrovačkih konzulata u pomorsko – trgovačkoj djelatnosti Dubrovačke Republike, *op.cit.* (bilj. 89), str. 330, 331.

administrativnih, zaštite interesa pomoraca i trgovaca, interesa Republike s obzirom na obveze stranih država prema trgovini i pomorstvu, pomoć nastradalima u slučaju brodoloma, potvrda testamenta u slučaju smrti, čuvanje imovine umrlog pomorca, ubiranje svog propisanog prihoda od pomorske trgovine, taksi za građu ili prodaju brodova, carine na robu,⁹⁸ s radom današnjih konzularnih ureda koji: štite interese Republike Hrvatske i njenih fizičkih i pravnih osoba, izvještavaju nadležna tijela u RH o prilikama u državi primateljici, razvijaju suradnju s hrvatskim iseljenicima, potiču razvitak kulturnih odnosa, obavljaju upravne poslove, pomažu u djelatnostim hrvatskih poduzeća itd.,⁹⁹ dolazimo do zaključka kako su, bez obzira na nekoliko stoljeća razlike, ti poslovi u svojoj suštini ostali isti.

Konzuli su redovito slali izvještaje pa je dubrovačka carinarnica mogla naplaćivati vozarine, a vlada pratiti kretanje pomorske trgovine.¹⁰⁰

Nakon faze oporavka u 17. stoljeću, dubrovački brodovi plove u sve udaljenije krajeve zapadnog i istočnog Mediterana i sjeverne Afrike pa raste ponovno broj konzulata u prvoj polovici 18. stoljeća, da bi u drugoj polovici 18. st. dostigao ponovno brojku od 50 konzulata, kao i u 16. st.¹⁰¹ Dubrovački brodovi sve više putuju prema Americi i Engleskoj. Otvaraju se konzulati u Tripolisu, Tunisu i Alžiru.

Otvara se u Dubrovniku Pomorski ured te Ured za konzulate na Levantu, a 1745. godi- ne je izrađen *Pomorski pravilnik*. Pomorski ured je surađivao s konzulatima, a kapetani su po povratku u Dubrovnik imali obvezu sve dokumente dobivene u konzulatima podnijeti uredu.

Konzuli Dubrovačke Republike bili su njen vitalan organ koji je izvještavajući maticu o događajima u stranoj zemlji i neposredno važnim informacijama, pridonio opstanku i održanju trgovine i samog grada - države.

Dubrovnik je sa svim državama s kojima je trgovao sklapao ugovore. Oni su trebali zajamčiti sigurno odvijanje trgovine, te riješiti jedno od temeljnih pitanja – oduzimanja robe trgovcima, pa je osim protupravne krađe i razbojništva, postojalo i oduzimanje stvari koje je pravni sustav dozvoljavao - institut zapljene stvari, a kojeg su obavljali zainteresirani građani uz odobrenje organa vlasti.¹⁰² Takve represalije ukidaju se tijekom 14. stoljeća pa se za njih predviđa kazna kao i za piratstvo, ali Dubrovnik već puno vremena ranije nastoji represalije onemogućiti u odnosima s drugim međunarodnim subjektima i njihovim podanicima ponovo pokazujući koliko je ispred svog vremena.¹⁰³

Spomenimo nekoliko primjera zanimljivih pomorskih regula iz dubrovačkog Statuta:

- Dubrovčanin, ako je optužen od stranca, ne smije napustiti Dubrovnik, dok se ne riješi spor,¹⁰⁴
- u pravilu se nije mogao zaustaviti brod koji kreće na put, ako vlasnik ili suvlasnici ne pruže dovoljno jamstvo da će ispuniti svoju obvezu,

⁹⁸ *Ibidem*, str. 331.

⁹⁹ Berković, Svjetlan, *Diplomacija i diplomatska profesija*, Urban Media, Dubrovnik, 2006., str. 323.

¹⁰⁰ Kisić, Anica, *Uloga dubrovačkih konzulata u pomorsko – trgovačkoj djelatnosti Dubrovačke Republike*, *op.cit.* (bilj. 89), str. 331.

¹⁰¹ *Ibidem*, str. 332.

¹⁰² Ledić, Dragutin, *Trgovački i pomorski ugovori sa susjedima – Modus Vivendi Dubrovačke Republike*, u: *Zbornik Diplomatske akademije, Međunarodni simpozij "Diplomacija Dubrovačke Republike"*, Diplomatska akademija Ministarstva vanjskih poslova Republike Hrvatske, Zagreb, br. 3 – posebno izdanje, 1998., str. 344, 345.

¹⁰³ *Ibidem*, str. 345.

¹⁰⁴ Statut, lib. III, cap. 16 i 17. MARINOVIĆ, *Pomorsko-pravni propisi sredovječnog Dubrovačkog statuta*, *Pomorski zbornik, Društva za proučavanje i unapređenje pomorstva Jugoslavije*, knjiga 1, Zadar 1953., str. 454- 455, Ledić, Dragutin, *Trgovački i pomorski ugovori sa susjedima – Modus Vivendi Dubrovačke Republike*, *op.cit.* (bilj. 101), str. 345.

- Dubrovčani ne smiju unajmiti strani brod, pod prijetnjom globe u visini dvostrukog iznosa plaćene vozarine, premda su od ove zabrane bili izuzeti brodovi Mletačke Republike,
- sporovi između Dubrovčana i stranaca rješavaju se načelno prema pravilu *Actor sequitor forum rei*,¹⁰⁵
- Statut govori o kategoriji mornara koji rade za određeni udio u dobiti pa premda i strani statuti poznaju tu kategoriju, ovaj način plovidbe bio je tako karakterističan za Dubrovnik da su ga u Italiji zvali „*ploviti na dubrovački način*“.¹⁰⁶

Navest ću i nekoliko primjera iz dubrovačkog Pomorskog pravilnika:

- povlastice (patente – dozvole za plovidbu) pod nacionalnom zastavom mogao je imati samo dubrovački podanik, uz valjane isprave, a ako je brod nabavljen izvan dubrovačkog područja morao je imati uvjerenje nacionalnog konzula,
- povlastice, tj. isprave o pripadnosti nisu mogli dobiti brodovi stečeni ratnim plijenom (da se izbjegnu politički konflikti i ne ugrozi dubrovačka neutralnost),
- ni časnici ni mornari nisu smjeli samovoljno napustiti brod u stranoj luci pod prijetnjom kazne zatvora od jedne godine, osim ako se s njima loše postupalo, a to su morali dokazati pred konzulom koji je onda mogao donijeti dekret o iskrcanju,
- kapetani i patruni (vlasnici) dubrovačkih brodova nisu smjeli prevoziti oružje zaraćenih strana,
- prije odlaska na put izvan Jadrana, kapetani i patruni morali su se prijaviti Pomorskom uredu i ostaviti popis posade, a morali su povesti na brod jednog dječaka skitnicu bez zanata iz Grada,
- svaki vicekonzul morao je napraviti priznanicu kapetnu ili patrunu na svotu koju bi po svom pravu primio i pohraniti je u blagajnu da bude na raspolaganju funkcionarima konzulata na Levantu,
- da bi se uklonila svaka pomisao na prijevaru u pogledu tereta, kapetani i patruni se upozoravaju na zatvorsku kaznu od 1 do 3 godine,
- pisar na brodu morao je biti Dubrovčanin,
- kapetani i patruni morali su voditi računa o ugledu u stranim lukama i nisu se smjeli kititi skupocjenom odjećom,
- brodski je pisar morao svakodnevno bilježiti sve troškove i primanja na račun broda kao i ugovore; sve je podatke konzul morao registrirati i potpisati; konzuli nisu smjeli uzimati nikakve plaće za takve potvrde i potpise, niti su im kapetani smjeli išta dati, pod prijetnjom kazne,
- kapetan nije smio uzeti novac u zajam bez pismenog dopuštenja nadležnog konzula, a bez pismenog opravdanja konzula o eventualnom kašnjenju isplate, zajam je padao na teret kapetana uz prijetnju šestomjesečnog zatvora i gubljenja prava da plovi izvan Jadrana.¹⁰⁷

Iz navedenih odredaba dubrovačkog Statuta i Pomorskog pravilnika možemo primijetiti koliko su Dubrovčani pazili na očuvanje svoje neutralnosti, balansirajući svoju uspješnu trgovinu između velikih sila koje su ratovala ili se držale neprijateljski nastrojeno jedna prema drugoj. Velika pozornost bila je posvećena uređenju odnosa na brodu i same funk-

¹⁰⁵ Ledić, Dragutin, *Trgovački i pomorski ugovori sa susjedima – Modus Vivendi Dubrovačke Republike*, *op.cit.* (bilj. 100), str. 345, 346.

¹⁰⁶ Kostrenčić, Marko, *Pomorsko pravo u statutima primorskih naših gradova i otoka*, *Mjesečnik pravničkog društva u Zagrebu*, Zagreb, 1914., knj. I., br. 9., str. 961., Ledić, Dragutin, *Trgovački i pomorski ugovori sa susjedima – Modus Vivendi Dubrovačke Republike*, *op.cit.* (bilj. 100), str. 346.

¹⁰⁷ Kisić, Anica, *Uloga dubrovačkih konzulata u pomorsko – trgovačkoj djelatnosti Dubrovačke Republike*, *op.cit.* (bilj. 89), str. 335 – 337.

cije kapetana i patruna. Obzirom da su bili glavni na brodu koji je mogao ploviti udaljenim vodama bez izravnog nadzora od strane dubrovačke vlade, htjela se istaći njihova odgovornost i svesti na najmanju moguću mjeru potencijalnu manipulaciju teretom, troškovima, zajmovima, itd.

Interesantna je i odredba prema kojoj se nisu smjeli kititi skupocjenom odjećom, a koju možemo pripisati dubrovačkim diplomatskim trikovima.¹⁰⁸ Za malu grad – državu, bilo je mudrije da se ne ističe u stranim lukama kako nijedna strana vlast ne bi dobila „pogrešan“ dojam o blagostanju Republike i možda to odlučila iskoristiti za vlastito bogaćenje preko napada i pljačke Dubrovnik.

7. Zaključak

Dubrovčani su rano naučili da je potrebno plaćati danak za održavanje mira na svom području, i to ih u najmanju ruku nije ponižavalo niti je okrnjivalo suverenost Dubrovačke republike i njen međunarodnopravni subjektivitet. Treba imati na umu da međunarodnopravni subjektivitet može postojati, a da dotični subjekt ipak u stvarnosti djeluje kako to više ili manje prikriveno zahtijeva drugi subjekt.¹⁰⁹

Dubrovačka Republika je bila istinski međunarodni subjekt te se iz mnogobrojnih opisa povjesničara, pravnika i ostalih koji su se bavili tematikom ustroja Republike i njene vanjske politike dobiva više nego čvrst dojam da organi Republike (Veliko vijeće, Vijeće umoljenih, Malo vijeće, knez) nipošto nisu bili, a pogotovo ne u doba najvećeg uspona Republike, produžena ruka bilo čije vlasti ili političkih snaga izvan Republike,¹¹⁰ premda poneki pisci zagovaraju tezu da Republika nije bila samostalna i neovisna u punom smislu riječi, pa je pokušavaju svrstati u skupinu tributarnih, vazalnih država.

Republika sama sklapa međunarodne ugovore, odlučuje hoće li ili neće priznati drugu državu ili neku novu vladu, obavlja diplomatsku korespondenciju, izdaje i prima vjerodajnice.¹¹¹ Donošenje konačnih odluka u Republici bilo je nezavisno od tuđih vlasti te je Dubrovačka Republika svoju unutarnju i vanjsku politiku vodila bez izravnog miješanja stranih sila u samo odlučivanje.¹¹²

Verbalna snaga dubrovačkih poklisara koji su stotinama godina promicali i štitili interese svoje male Republike od istoka do zapada, pokazala se presudnom u mnogobrojnim kriznim trenucima kada su Republici prijetile pljačke, paljbe i zauzimanja od strane vojnički jačih država.

Stoga ne čudi opis jednog Francuza 1658. na putu za Carigrad, nazvavši ih „Dubrovčanima od sette bandiere“, tj. Dubrovčanima od sedam zastava jer Turaka se boje, Mlečane mrze, Španjolce vole, jer su korisni, Francuze trpe zbog njihova ugleda, a strance vrlo mnogo špijuniraju.¹¹³

Nije on bio jedini stranac koji je na proputovanju kroz Dubrovnik ili boravkom u Gradu ostao iznenađen i impresioniran načinom života i odnosima sa strancima, pa je tako i Filip de Diversis, talijanski humanist, svojedobno pisao kako se Dubrovčani mnogo brinu i zalažu da održe mir i slogu sa svima, trudeći se dokle god mogu umom, novcem i strpljenjem

¹⁰⁸ *Ibidem*

¹⁰⁹ Ibler, Vladimir, Međunarodnopravni subjektivitet i vanjskopolićka nezavisnost Dubrovačke Republike, *op.cit.* (bilj. 39), str. 53.

¹¹⁰ *Ibidem*, str. 50.

¹¹¹ *Ibidem*, str. 51.

¹¹² *Ibidem*, str. 54.

¹¹³ Tadić, Jorjo, Promet putnika u starom Dubrovniku, Dubrovnik, 1939., str. 27, Harris, Robin, Diplomacija i moć u velikom razdoblju Dubrovnik, *op.cit.* (bilj. 18), str. 41.

da ne dođe do rata ni do razdora te dok se skoro svi drugi narodi trude da ratom, silom, mačem, oružjem i prijevarama povećaju svoju vlast, ova dubrovačka općina je mirno i na prijateljski način proširila svoje područje.¹¹⁴

Pored onih koji su bili zadivljeni dubrovačkim ophođenjem, diplomacijom, kulturom i gradskim regulama, previše je bilo zavidnih, što država što stranaca, kojima je mala Republika predstavljala trn u oku. Srećom je Republika u isto vrijeme imala kako neprijatelje tako i zaštitnike pa su dubrovački izaslanici nebrojeno puta uređivali kod Svete stolice da ih se zaštiti od Mlečana i njihovih urota, koji su uporno nastojali prikazati Dubrovčane kao osmanlijske špijune i time im oduzeti naklonjenost Pape. No u očima svakog Pape važnost opstanka Republike kao zadnjeg uporišta katoličanstva prema istočnom svijetu prevladala je mletačke igre. Ipak su dubrovački poklisari sa svojim izaslanstvom imali ekskluzivno pravo pristupa najudaljenijim krajevima Otomanskog carstva gdje su dolazili u kontakt s tamošnjim katolicima. Osmanlije su pak Dubrovčane uvažavali zbog izuzetno bitne trgovine koja se odvijala na području Republike i preko koje su se opskrbljivali zapadnim proizvodima, pa ni tu Mletačke podvale kojima su pokušavali Osmanlije uvjeriti u licemjernost Dubrovčana nisu naišle na odobravanje.

Možemo slobodno kazati kako je tek jedan malo veći komad zamršene i dramatične povijesti dubrovačkog kraja dešifriran i da je na mlađim generacijama da istraže one godinama netaknute dokumente što leže ne samo u dubrovačkom arhivu, već i u arhivima mnogih europskih prijestolnica. Kad bi se ti spisi proučili u kontekstu, dali bi nam zasigurno odgovor na postavljena i ona još nepostavljena pitanja. Osim dokumenata koji strpljivo čekaju da se netko njima pozabavi, nepronađena Zbirka dubrovačkih zakona,¹¹⁵ koju spominje Mustač, upotpunila bi naše saznanje i svijest o pravilima i normama za vrijeme Dubrovačke republike te bi bila dragocjen dodatak istraživanju naše povijesti.

8. Zahvale

Zahvaljujem mentorici prof.dr.sc. Maji Seršić koja mi je ispunila želju da pišem o pravnim aspektima Dubrovačke Republike i mudrostima starih Dubrovčana koje bi mogle poslužiti kao primjer današnjim političarima i diplomatima. Konzultacije kod prof.dr.sc. Seršić dovele su do formiranja rada u sadašnjem obliku, a profesoričini životni savjeti su zapečaćeni u mojoj svijesti te joj neizmjeno zahvaljujem na podršci i usmjeravanju. Zahvaljujem prof. dr. sc. Davorinu Lapašu i doc. dr. sc. Trpimiru Mihaelu Šošiću na pozitivnom očitovanju i potpori u vezi objave ovog rada.

¹¹⁴ Krasić, Stjepan, Dubrovačka Republika i diplomatsko umijeće čuvanja neutralnosti u međunarodnim sukobima, *op.cit.* (bilj. 11), str. 70 – 71.

¹¹⁵ Mustač, Ivan, Granice Dubrovačke republike, *op.cit.* (bilj. 59), str. 65.

**Republic of Dubrovnik:
International subjectivity and diplomatic and consular relations**

The main goal of this essay was to describe in short terms diplomatic and consular relations between former Republic of Dubrovnik and some former superpower countries and to explain elements that made Republic of Dubrovnik a true subject of international law. Parallel growth of maritime trade and consular service has been shown together with the importance of having good and correct informations. Dubrovnik government paid a lot of attention to the ceremony and they treated foreign diplomatic ambassadors according to their importance for the Republic of Dubrovnik. Some interesting diplomatic tricks are presented in this paper which were used by Dubrovnik ambassadors while urging for the survival of the Republic of Dubrovnik and its commerce at the palaces of european capitals.

Key words: Republic of Dubrovnik, diplomatic and consular relations, subject of international law, maritime trade, consular service